

յորինուածը, նոցա կազմակերպութեց
և փոփոխութեանց դերը. գործարա-
նաւոր և կենդանի, այն է տնկական և
կենդանական էութեանց, նոյն ինքն
մարդոյն զարգացումը: Բայց Աստու-
գիտութիւնը մեր առջեւ կը պարզէ
Տիեզերքը իւր համայն մեծ վայելու-
թեամբ, մեզ կ'ուսուցանէ նորա կազ-
մութիւնը եւ հոյակապ պատկերի մը
մէջ ամփոփելով նորա հազարաւոր
ազգի ազգի տարերքներն, հասու կ'ը-

նէ զմեզ այն օրինաց, որով աշխարհ-
ներն կը կառավարին:

Բարձր գիտութիւն, որոյ ծանօ-
թութիւններն իրաւ է, որ նիւթական
տեսութեամբ զմեզ կը փոքրկացնեն.
այլ սակայն միւս նոյն գիտութիւնն է,
որ իմացական եւ բարոյական մարդն
կը բարձրացնէ մինչեւ 'ի գիտութիւն
Տիեզերական ներդաշնակութեան եւ
մինչեւ 'ի նկատողութիւն անհունու-
թեան:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ի ԲՆՈՒԹԵՆԷ

ԱՅՈ՛, Որ էն երկրպագեալ՝ Աստուած անտես մահացուաց.
Սակայն համայն աներեւոյթ 'ի ցոյց ահեղ իւր փառաց
Զինչ անբարբառ ինձ ընդ առաջ վըկայք 'ի մի համախումբ.
Զայն տուք ալէ՛, երկին ու երկիր, դու ովկիանդ ալէ՛ծուփ,
Եւ դուք անտեղք ո՞ր ձեռն յեթերս կախեաց զաստերսդ պայծառ.
Ո՞ զօսկեհիւսդ պարզեաց չըղարչ 'ի քեզ՝ գիշերդ լուսավառ,
Երկինք, ո՞վ խորք մեծութեան, ո՞վ վըսեմութիւն անալյման,
Ի քեզ դրօշմեալ գերագունին յաւէրժ կընիք էութեան,
Այնմ՝ որ ըղոյս էարկ 'ի սփիւռս անհունութեան մշտակոյ,
Զերդ ըզփոշի քերմ աւաղին որ ընդ ոտիւք ցանեալ կայ:
Եւ դու ո՞վ Զահդ կարապետեալ յարչալուսոյն վարդապոյն,
Զքնաղագեղ արփիդ լուսոյ, յաւէտաղուարձի գերդ գարուն,
Ո՞յր հրամանաց լեալ ակնածու՝ յալուց խորոց ովկիանուն
Ծագես 'ի վեր սփռել 'ի մեզ ըզճառապայթսդ քեզուն.
Ընդ այգս այգուն քեզ ըսպասեմ, դառնան անդրէն ճոխաճեմ.
Թէ էս իցեմ որ ըզքջան քում ընթացիցդ գըճեմ:

Եւ դու անսաստ մրկածուփդ ծով, ջր կոհակացդ մուլցք
Յար 'ի ճըգունն կանեւ գերկիր յորձանապտոյտ անդունդ ջուրց,
Ո՞ ըզսահմանը քո չափեաց հողոյս 'ի ծոց արգաւանդ.
Ընդ վայր ճգնիս դու խուտակել ըզլթայիցդ պարաւանդ:

Թափ ընդ ցամաք հրոսեալ խուժեն վէտ վէտ ալիքդ ամհհի ,
Այլ բեկանին ահագնագոյ ընդ ժայռ եւ խութ անտրի ,
Հոր ըզվրիժուցդ ըզպատուհամ՝ օյց ճօխութեանց 'ի խնդիր
Թափառ զալեօքըդ չարսնենդ զոգիս զընեն 'ի կըշիւ :
Աւաղ եւ յո՞ պանան ողորմ նոցին աղերսք մաղթանաց ,
Աչք անդ յերկինքս վերակնեն , պատասպարան թշուառաց :
Անշունչ բնութիւնն որ բարբառին 'ի մեծ տագնապ վրտանգին ,
Ջճղիսն 'ի վեր տայ ամբառնալ , առ ապաւէ՛նըն վերին .
Նուէր ուխտից , զոր սիրտ 'ի հոյն մոլեալ անբաւ՝ փոյթ ձօնէ
Ա՛ռ էնն Աստուած ամենագութ , ցայնժամ անյո՛ւն 'ի նմանէ :

Մշտաբարբառս այս Տիեզերք առ նոյն կոչէ զիս Աստուած ,
Նորին երկիր ըսքանչեւեաց հռչակէ զփառս մեծապանծ .
« Ո՞ ալ իցէ որ զիս պճնեացն , բարբառի նա ձայնարձակ ,
« Ո՞ ալ իցէ որ քան եթէ զոր ինձ հիմունքս էարկ .
« Առանց նորայն ակնարկութեան լընուլ զկարիսդ չեմ առակ ,
« Ինեւ առ քեզ յորդեալ զեղուն պարգեւք նորին անքանակ .
« Թէ զիւր բացցէ զառատ ըզձեռսն՝ ծաղկունք երկնից թօթափին ,
« Եւ պճնազարդ 'ի շնորհ անոյ՜ ծաղը արձակեմ խնդագին ,
« Նոյն ինքն 'ի պսակ անյագ մշակին անբաւ երկանց քրտնոռոգ ,
« Ի կոյս ափանց Եգիպտական , յարգանդ անբեր եւ արուգ ,
« Հրաման ուխդից կարդայ Նիլեայ՝ զեղեալ արտաքս յիւր ափանց ,
« Ընդ հրոս ալեացն՝ 'ի դաշտավայրո սիռել զիմ տուրս մեծադանձ :
« Ի փոքունս իսկ մարթէ նորա 'ի ծանթութումն քեզ գալ .
« Ա՛ռ 'ի քնին ըղծառն եւ եթ՝ բուսեալ 'ի ծոցն իմ ծաւալ .
« Այն ինչ հիւթիցն խոնաւուտ յարմատս հեղեալ ջինջ նեկտար՝
« Ըզնոյն դալար ըմպեն ուղէչք առ 'ի բընոյն յոգնավառ .
« Եւ ոստք եւ ճիւղք աճումնաձիգ մատուրակին նոյնդունակ՝
« Մառաւահիւժ իսկտ տերեւոց զանմահութեանն օշարակ :
« Մի՛ ընդ նըշոյս պաղոց իւրոց 'ի զարմայումն ըմբռնեալ՝
« Խոտեր ըզտունկրս զայսոսիկ նուազունս 'ի գեղ եւ 'ի փայլ ,
« Խուժան երկչոտ եւ ստուերանիստ , ամբո՛խ գըձօձ եւ տկար .
« Թէ գիտիցես 'ի վեր հանել զո՞ժ ըզնոցին կենարար՝
« Զաւուրս կենացդ յերկարեսցեն 'ի ձիգ ամաց 'ի չըջան .
« Եւ ընդ սուղ կեանքս նոցին մի՛ ցաւագնեսցիս ընդունայն .
« Բոյսք ամենայնք ընդ բողբոջէն ունին յինքեանս 'ի պահեստ՝
« Ըզհետագայ նոր սերնդոց զմատաղատունկ զարմն յաւէտ .
« Յորոց մէն մի գտանէ զանշուշտ առհաւատչեայն իւր տոհմից ,
« Ի խոնաւուտ մայրագորով յարգանդ ծոցոյս բարեւից » :

Այսպէս երկիրս արձակէ ձայն , եւ հիասքանչ 'ի լուր նորին ,
Ի նշմարէն իմ զայս հանգոյց՝ զառ 'ի միտացս անքնին ,
Զանչափ անչափ էից հուլից ըզպարաւանդ միութեան ,
Ըզբովանդակ գոյից վարումն յաւէտ 'ի նոյն 'ի վախճան ,

Եւ զհամառոտն զաշխարհութիւնն ընդ օրինօք բնութեան,
Ամենութեք զհամահաւաք տեսանեմ զաջն Աստուածեան,
Եւ մեծապէս ըրքանչանամ ընդ խորհրդոյս միութիւնն,
Ոչինչ ընդհատ նոյ իմաստութիւնն եւ ընդ յստակ պարզութիւնն :

ԼՈՒԻ ՌԱՍԻՆ

Ա.-Է. Կարապետեան
Կ. Պօլէյի
Սշա. Ժառ. Վարժարանի:

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԻԻՑՈՆԻ

(Շարունակութիւն և վերջ. տես թիւ 7.)

Ան վարկերն, երբ Պիւֆոն իւր աշխատութիւնը կ'ուզէր վերջացնել, համբէն Եւրոպայայ մեծ գիտողն, բնութեան այս եռանդուն մատենագիրն համար իւր բարձր զարմացումն կը յայտնէր: Նորա յաղթութեան բան մը չէր պակսէր:

1771 թ. երբ Պիւֆոն 'ի Մոնդպար կը գնակէր, Անժրիլլէրի կոմսը 'ի մուտս Միւզէոմի նորա համար արձան մը կանգնեց այսու արձանագրութեամբ. « Սա բովանդակ բնութիւնն յինքն կ'ամփոփէ » (Naturam amplectitur omnem):

Լուի Ժեռ իւր Թագաւորութիւնն պանծացընող այս մեծ մարդոյն իւր բարձր յարգանաց առ հաւատչեան յայտնելու նպատակաւ, Պիւֆոնի երկիրը կոմսութեան բարձրացուց, այս պատիւը Պիւֆոնի առանձնաշնորհութիւններ կը տար, բայց նա բնաւ յօգուտ իւր չը գործածէր:

Ֆրանսական Ակադէմիան 1753էն 'ի վեր պարտք կը համարէր Պիւֆոնը իւր ծայն հրաւիրել, ուստի Սենի արքեպիսկոպոսը մեռնելուն պէս համահաճ հաւանութեամբ անդամ անուանեցին զայն: Պիւֆոն նոյն տարւոյն Օգոստոս 25 թ. այս հռչակար ժողովոյն մէջ բազմելու գալով բազմութիւն ունկնդրաց ներկայութեան իւր ոճոյ վերայ գրած ճառն արտասանեց, որ Ֆրանսիոյ դպրութեան ամենագեղեցիկ նախատիպներէն մին է:

Պիւֆոն ատենարան էր, իւր առնի և քաղցրահնչուն ձայնը, զգեցելի գեմքը, վայելուչ կերպարանքը, ասացուածոց արեւութիւնը անդիմադրելի հրապոյր մը կը տային իւր խօսքերուն և ունկնդրոց մոտոյ մէջ յաղումն ու զարմացումն կը զարթոյնայնէին:

Պ. Գոնտամինի (1) Ֆրանսական Ակադէմիան ընդունուելուն առթիւ խօսած ճառին՝ Պիւֆոնի տուաւ պերճախօս պատարիսներ ամեն ուրեք կը յիշուի: Մէք ևս պերճախօսութեան այն փառաւոր հատուածը յառաջ պիտի բերեմք:

« Դուք երկու կիսագունդներն ընթացաք, ընդ ծով և ընդ ցամաք յաճեցաք, այն հրապոյրքք լեռնոց ամպածոր դագաձններն բարձրացաք, ուր յախտեանկան սառնոցք, ստորերկրայ հուրք եւ միջօրեայ տապ հաւասարապէս կը տիրեն: Դուք անձնաւոր եղաք այն փրկարգէղ սահանաց դահաժլէժ դարաւանդներուն, որոց առկախեալ ջուրերը գոգցես ամպերէն 'ի վեր կը հոսին քանթէ երկրի վրայէն զիլ 'ի գիւ կը հոլովն: Դուք այն ընդարձակ անապատները խորամխցաք ուր հազիւ ուրմն մարդոյ հետքեր կը նշմարուին, ուր ամենախորին լուսութեան ընդլացած բնութիւնն զահի հարաւ տեսնելով զձեզ զառաջին, որ ղինքն կը հարցաքննէ: Վերջապէս 'ի մի բան դուք միմայն փառաց համար՝ ոսկւոյ ծարաւով տքնողներէն աւելի ճգնեցաք, Ահա այսպէս կը ճանաչէ զձեզ Եւրոպա և այսպէս պիտի ճանաչէ ապագայ սերունդը:

Պիւֆոն Ակադէմիայի մէջ ուրիշ ճառեր ևս արտասանած է: Շարունակութեան ասպէս Պ. Վադը-

(1) Շարլ-Մարի Կլէմ Գոնտամին, 1701 թ. Փարիզի Քլէ ծնաւ: Սա դիմադրաբուն ապարդիւն գաղութելով ուսանեալ Նախնայ իւր անցն. լուսաւան ճանապարհորդութիւնները Եւրոպայ, 1736 թ. Գոթէնի եւ Պոլի հետ ելելով Յէն Կոնգրես համար փեռա դիտեցաւ, և 1774 թ. վարձանէցաւ: Բարձր մակիւ գիտնական գործեր լուսած է: